

Asia: VN/28405/2023

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi ilmastolain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL ry kiittää mahdollisuudesta lausua luonnoksesta laiksi ilmastolain muuttamisesta.

JHL pitää valitettavana, että lakimuutos poistaisi ilmastosuunnitelman laatimisveloitteen kunnilta. Julkisella sektorilla on tärkeä rooli eri tasoilla ilmastonmuutoksen hillinnässä ja siihen sopeutumisessa. Suunnitelmaveloitteen peruminen asettaa kunnat eriarvoiseen asemaan toimintavalmiuksien ja -mahdollisuuksien osalta niiden tulevaisuutta ajatellen.

Kaikkia kuntia velvoittavat, vähimmäisvaatimukset täyttävät ilmastosuunnitelmat loisivat selkeät puitteet ilmastotyölle tehden siitä näkyvää, seurattavaa ja ennakoitavaa. Suunnitelmien nojalla voitaisiin ennalta huomioida niiden tuomia muutoksia, myös työelämää ajatellen. Muutostoimenpiteiden vaikutusten ja niistä aiheutuvien osaamistarpeiden arviointi työntekijänäkökulmasta on tärkeää etenkin nykyisessä työelämän murrosvaiheessa. Kunnissa tämä koskee sekä kuntien omia työntekijöitä että kunnassa toimivien yritysten työvoimaa.

Ilmastolain myötä hyvin alkuun päässyt työ kuntien ilmastosuunnitelmien edistämiseksi katkeaa lainmuutoksen myötä puolitiehen, jolloin ei myöskään luotettavasti voida arvioida veloitteen toimivuutta. Luonnoksessa ehdotetun toimintamallin sijaan olisi suotavampaa esimerkiksi saattaa määrärahojen turvin mahdollisimman moni ilmastosuunnitelma valmiiksi seuraavan valtuustokauden alkuvaiheeseen mennessä.

Ilmastosuunnitelmilla muita hyötyjä päästövähennysten lisäksi

Kuten esityksessä todetaan, suurissa kunnissa ilmastosuunnitelmista oletettavasti pidetään kiinni jatkossakin. Tältä osin päästöjen väheneminen toteutunee kansallisia tavoitteita tukien. Esityksessä kuitenkin tuodaan esille myös huomio siitä, että veloitteen poistamisen myötä etenkin pienempien kuntien suunnitelmallinen ilmastotyö on vähemmän varmallalla pohjalla.

Päästöjen vähentämisen kannalta suurten kuntien toimet ovat merkittävimpiä. Pienemmissä kunnissa ilmastosuunnitelman arvo on kuitenkin myös muissa näkökulmissa kuin niiden suhteellisesti pieniksi jäävissä päästövähennyksissä. Velvoite ilmastosuunnitelmien laadintaan ohjaa pienempiäkin kuntia hakemaan ja kartuttamaan sellaista tietoa ja osaamista, jota vaaditaan

kestävien toimintamallien toteuttamiseksi. Se vahvistaa kunnan valmiuksia toteuttaa sitä kokonaisvaltaista muutosta, jota ilmastonmuutoksen torjuminen ja siihen sopeutuminen tulee suomalaisilta vaatimaan.

Velvoittavuuden ohelle kunnille tarvitaan johdonmukaisen ilmastotyön mahdollistavia rakenteita. Ympäristöministeriön myöntämä avustus ilmastosuunnitelmien tekoon näyttää vastanneen ainakin osin tähän tarpeeseen, sillä tuensaaajia oli erityisesti juuri pienten ja keskisuurten kuntien joukossa. Määrärahan poistaminen on lyhytnäköinen toimenpide, joka vaikeuttaa ilmastotyön konkretisoimista niissä kunnissa, joilla ei vielä ole olemassa omaa ilmastosuunnitelmaa. Rahallinen hyöty tästä on suhteellisen pieni ja kyseenalainen huomioiden, että kuntien ilmastotoimista ja -investoinneista todennäköisesti on taloudellista etua, mikä todetaan myös esityksessä.

Ilmastosuunnitelmat edistävät työelämän murroksen ennakoitavuutta ja hallittavuutta

Suuri osa JHL:n jäsenistä työskentelee julkisella sektorilla ja kunnissa. Ilmastonmuutos ja siihen liittyvät toimenpiteet vaikuttavat JHL:n edustamiin aloihin ja liiton jäsenten työelämään. Tämä käy ilmi myös liiton vuonna 2021 toteuttamasta, ilmastonmuutoksen vaikutuksia kartoittavasta selvityksestä. Työelämävaikutukset aiheutuvat sekä ilmastonmuutoksen suorista seurauksista että toteutettavista ilmastotoimista.

JHL:läisiä työpaikkoja on muun muassa kuntien energiayhtiöissä, ravitsemispalveluissa, kasvatusta ja ohjauksalalla sekä kunnallisen infran tehtävissä. Näillä kaikilla on oma roolinsa ilmastotoimien toteuttamisessa. Muutokseen on osin myös havahduttu jäsenistön parissa: JHL:n tekniikan, energian ja liikenteen aloille osoittamassa kyselyssä (N=930) vuonna 2023 yli puolet vastaajista oli sitä mieltä, että ilmaston lämpenemisestä aiheutuvat sääolosuhteet tulevat vaikuttamaan omaan työhön. Suurin piirtein puolet vastaajista koki myös, että hiilineutraali siirtymä tulisi ainakin jossain määrin vaikuttamaan omaan ammattialaan ja muutoksilla olisi vaikutusta henkilöstön asemaan – lähes kolmasosa ennakoivat vaikutusten olevan negatiivisia.

Mikäli jokaisessa kunnassa toteutettaisiin siirtymää kohti ilmastokestävyttä yhteisesti laaditun suunnitelman puitteissa, olisi se sujuvampaa myös työntekijöiden tarpeita ajatellen. Kun kuntien työpaikoille heijastuvat toimet ovat isossa kuvassa tiedossa, on muutoksen hallinta ja oikein kohdennettujen toimenpiteiden toteuttaminen, kuten työntekijöille viestiminen ja osaamisen täydentäminen tarvittaessa, todennäköisesti helpompaa. Lisäksi ilmastosuunnitelman omaavat kunnat näyttävät yrityksille houkuttelevampina ja kannattavampina pitkän aikavälin toimintaympäristöinä. Yhä useampaa yritystoimijaa ohjaavat erinäiset vastuullisuustavoitteet ja -määräykset sekä esimerkiksi toimialakohtaisista vähähiilisyystiekartoista kumpuavat näkökulmat.

JHL toivoo, että lakimuutoksen sisältöä harkittaisiin vielä kertaalleen, ja että suunnitelmavelvoitteen perumisen sijaan mahdolliset muutokset olisivat pikemminkin sisällöllisiä muokkauksia kunnissa havaittujen käytännön tarpeiden pohjalta. Kokonaisuutena kuntien ilmastotyön saattaminen hyvälle yhteiselle lähtötasolle velvoittavien suunnitelmien kautta tuo ajan saatossa suuremmat hyödyt kuin suunnitelmavelvoitteesta luopuminen kokonaan.

